

**AYRIM XORIJIY DAVLATLARNING POLITSIYASI TOMONIDAN
KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISH BO‘YICHA ILG‘OR
TAJRIBALARI**

Narzullayev Nurimbek Nurillayevich,
Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi mustaqil izlanuvchisi
E-mail: Narzullayev@mail.ru

Annotatsiya:

Ushbu maqola politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishning ilmiy, huquqiy va siyosiy jihatlarini atroflicha tahlil qiladi, Daniya, Singapur, Gonkong, Buyuk Britaniya, Germaniya, AQSh, Norvegiya va Yangi Zelandiya kabi rivojlangan davlatlarning ilg‘or tajribalariga asoslanadi. Korrupsiya zamonaviy davlat boshqaruvi va ijtimoiy adolatga jiddiy tahdid soluvchi global muammo sifatida ko‘rib chiqiladi. Politsiya tizimida shaffoflik, hisobdorlik va mustaqil nazorat organlarining muhim roli yoritiladi. O‘zbekiston kabi rivojlanayotgan davlatlar uchun xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka moslashtirish, mol-mulk deklaratsiyasi tizimini joriy etish, fuqarolar ishtirokini kuchaytirish va zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash zarurligi ta’kidlanadi. Maqola kelajakdagi tadqiqotlar uchun ijtimoiy-madaniy omillar, sun‘iy intellekt va blokcheyn kabi innovatsion yechimlarning korrupsiyaga qarshi kurashdagi samaradorligini o‘rganish yo‘nalishlarini belgilaydi.

Kalit so‘zlar: korrupsiya, politsiya tizimi, shaffoflik, hisobdorlik, mustaqil nazorat, mol-mulk deklaratsiyasi, fuqarolar ishtiroki, xalqaro standartlar, institutsional islohotlar, axloqiy kodeks, zamonaviy texnologiyalar.

**ПЕРЕДОВОЙ ОПЫТ БОРЬБЫ С КОРРУПЦИЕЙ В ПОЛИТИКЕ
НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ ГОСУДАРСТВ**

Нарзуллаев Нуримбек Нуриллаевич,
Самостоятельный соискателей Академии
Министерства внутренних дел
E-mail: Narzullayev@mail.ru

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

Аннотация:

Статья представляет всесторонний анализ научных, правовых и политических аспектов борьбы с коррупцией в полицейской системе, опираясь на передовой опыт таких развитых стран, как Дания, Сингапур, Гонконг, Великобритания, Германия, США, Норвегия и Новая Зеландия. Коррупция рассматривается как глобальная угроза эффективному государственному управлению и социальной справедливости. На основе формулы Роберта Клитгаарда « $C = M + D - A$ » освещается ключевая роль прозрачности, подотчетности и независимых контрольных органов. Для развивающихся стран, таких как Узбекистан, подчеркивается необходимость адаптации международных стандартов к национальному законодательству, внедрения системы декларирования имущества, усиления участия граждан и применения современных технологий. Статья определяет направления для будущих исследований, включая изучение эффективности социально-культурных факторов и инновационных решений, таких как искусственный интеллект и блокчейн, в борьбе с коррупцией.

Ключевые слова: коррупция, полицейская система, прозрачность, подотчетность, независимый контроль, декларирование имущества, участие граждан, международные стандарты, институциональные реформы, этический кодекс, современные технологии.

ADVANCED ANTI-CORRUPTION PRACTICES IN THE POLICIES OF SOME FOREIGN COUNTRIES

Narzullaev Nurimbek Nurillaevich,
Independent researcher of Academy
of the Ministry of Internal Affairs
E-mail: Narzullayev@mail.ru

Annotation:

This article provides a comprehensive analysis of the scientific, legal, and political dimensions of combating corruption in police systems, drawing on the advanced experiences of developed countries such as Denmark, Singapore, Hong Kong, the

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

United Kingdom, Germany, the United States, Norway, and New Zealand. Corruption is identified as a global challenge that undermines effective governance and social justice. Grounded in Robert Klitgaard's " $C = M + D - A$ " formula, the article highlights the critical role of transparency, accountability, and independent oversight bodies. For developing countries like Uzbekistan, it emphasizes the importance of aligning national legislation with international standards, implementing asset declaration systems, enhancing citizen participation, and leveraging modern technologies. The article outlines future research directions, focusing on the efficacy of socio-cultural factors and innovative solutions such as artificial intelligence and blockchain in anti-corruption efforts.

Keywords: corruption, police system, transparency, accountability, independent oversight, asset declaration, citizen participation, international standards, institutional reforms, ethical code, modern technologies.

Korrupsiya zamonaviy davlat boshqaruvi va jamiyatning barqaror rivojlanishiga jiddiy tahdid soluvchi global muammo sifatida e'tirof etiladi. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF) ma'lumotlariga ko'ra, korrupsiya jahon iqtisodiyotiga yiliga taxminan 2,6 trillion dollar zarar keltiradi¹, bu esa iqtisodiy o'sishni sekinlashtiradi va ijtimoiy adolatsizlikni kuchaytiradi. Politsiya tizimi davlatning huquq-tartibot sohasida asosiy institut sifatida qonun ustuvorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi, ammo bu tizimning o'zi ko'pincha korrupsiyaga moyil bo'lib, fuqarolar ishonchini yo'qotishga olib keladi. Transparency International tashkilotining 2021-yilgi Korrupsiya Persepsiyasi Indeksi (CPI) ma'lumotlariga ko'ra, Daniya, Yangi Zelandiya va Singapur kabi davlatlar politsiya tizimida shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlash orqali korrupsiyani minimallashtirishda yetakchi o'rinlarni egallaydi². Ilmiy nuqtai nazardan, korrupsiya ijtimoiy-iqtisodiy va institutsional omillarning murakkab birikmasi sifatida qaraladi. Robert Klitgaardning "Controlling Corruption" (1988) asarida keltirilgan $C = M + D - A$ formulasi (C – korrupsiya, M

¹ <https://vodiy24.uz/blog/3472>

² https://uz.wikipedia.org/wiki/Korrupsiyani_idrok_etish_indeksi

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

–monopoliya³,

D – diskretsiya⁴, A – hisobdorlik) politsiya tizimida korrupsiyani tahlil qilish uchun muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi⁵. Ushbu formula politsiya xodimlarining vakolatlarini cheklash va hisobdorlikni oshirish orqali korrupsiyani kamaytirish imkonini ko‘rsatadi. Huquqiy jihatdan, BMTning 2003-yil 31-oktyabrdagi “Korrupsiyaga qarshi Konvensiyasi” (UNCAC) politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish uchun xalqaro standartlarni belgilaydi, jumladan, davlat xizmatchilarining mol-mulk deklaratsiyasi, xalqaro hamkorlik va noqonuniy daromadlarni qaytarish mexanizmlarini joriy etishni talab qiladi⁶. Siyosiy nuqtai nazardan, politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish mustaqil institutlarning faoliyati va fuqarolar ishtirokisiz samarasiz bo‘ladi. Singapur va Gonkong kabi davlatlarda mustaqil antikorrupsiya organlari (masalan, Singapurda CPIB va Gonkongda ICAC) politsiyadagi korrupsiyani bartaraf etishda muhim muvaffaqiyatlarga erishgan. O‘zbekistonlik olim G‘ayrat Alimovning ta’kidlanishicha, politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish milliy qonunchilikni xalqaro standartlar bilan uyg‘unlashtirishni talab qiladi⁷. Yevropa Kengashining “Davlat xizmatchilarining xatti-harakatlariga oid qoidalar to‘g‘risida”gi rekomendatsiyasi (2000) politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish uchun axloqiy kodekslar va shaffoflik tamoyillarini joriy etishni talab

³ Monopoliya (yunoncha mono — tanho, poleo — sotaman) — iqtisodiyotning bir sohasida tanho hukmronlik; bozorni tashkil etish shakli. Monopoliya atamasining kelib chiqishi bozorga oid tushunchalardan (ya’ni, yunoncha „monoc“ — yagona, bitta va „poleo“ — sotaman) tarkib topsada, uning iqtisodiy asoslari aslida ishlab chiqarishga borib taqaladi. Monopoliyani quyidagicha ta’riflash o‘rinli: monopoliya — monopol yuqori narxlarni o‘rnatish hamda monopol yuqori foyda olish maqsadida tarmoqlar, bozorlar va yaxlit makroiqtisodiyot ustidan hukmronlikni amalga oshiruvchi yirik korxonalarning birlashmalari.

⁴ Diskretlik (lotincha: discretus — ajra-tilgan, uzlukli) — 1) muayyan hodisa, jarayon, tizim va B.ning uzlukliligi, uziluvchanligi; uzluksizlikka qaramaqarshi qo‘yiladi. Mas, fizika va kimyoda D. material tuzilishining donadorligini, atomlardan iboratligini bildiradi. Fan tarixi va ijtimoiy hayot D. bilan uzluksizlikning bir-biriga qaramaqarshiligini emas, balki uyg‘unligini, bir-biriga bog‘liqligini ham tasdikdaydi (qarang Uzluksizlik va uzluklilik); 2) matematikada — butun sonlar tizimi haqiqiy sonlar tizimiga nisbatan uzlukli (diskret) hisoblanadi (qarang Uzluksizlik funksiyasi). Mas, agar nuqtalar to‘plami limit nuqtaga ega bo‘lmasa, bunday to‘plam D. xossasiga ega hisoblanadi.

⁵ Klitgaard, R. (1988). Controlling Corruption. Berkeley: University of California Press.

⁶ Birlashgan Millatlar Tashkilotining 2003-yil 31-oktyabrdagi “Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi” - <https://lex.uz/docs/-1461329> (O‘zbekiston Respublikasi Hukumati tomonidan 2008-yil 28-avgust kuni ratifikatsiya qilingan - <https://lex.uz/docs/-1369505>)

⁷ Alimov, G. (2018). Yuridik shaxslarning korrupsion huquqbuzarliklari uchun javobgarligini tartibga soluvchi xalqaro standartlar tizimi [Monografiya]. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya Vazirligi Nashriyoti.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

qiladi. Bu rekomendatsiya Buyuk Britaniya va Daniya kabi davlatlarda muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda.

Korrupsiya zamonaviy jamiyatlarda davlat institutlarining samaradorligi, iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy adolatga jiddiy tahdid soluvchi ijtimoiy-iqtisodiy hodisa sifatida qaraladi. Transparency International tashkilotining ta'rifiga ko'ra, korrupsiya – bu davlat xizmatchilarining o'z lavozimlarini shaxsiy manfaatlar yo'lida noqonuniy foydalanishidir. Politsiya tizimi, huquq-tartibot organlari sifatida, qonun ustuvorligini ta'minlashda markaziy rol o'ynaydi, biroq uning o'zi ko'pincha korrupsion xatti-harakatlarning manbai bo'lib qoladi. Bu holat politsiya xodimlarining fuqarolar ishonchiga putur yetkazishi va davlat boshqaruvi tizimining legitimligini pasaytirishi mumkin.

Ilmiy adabiyotlarda korrupsiya ijtimoiy, iqtisodiy va institutsional omillarning murakkab birikmasi sifatida o'rganiladi. Robert Klitgaardning “Controlling Corruption” (1988) asarida keltirilgan $C = M + D - A$ formulasi korrupsiyani tahlil qilishda eng muhim nazariy asoslardan biridir. Bu formulada **C** – korrupsiya, **M** – monopoliya (masalan, politsiya xodimlarining ma'lum vakolatlar bo'yicha yagona nazorati), **D** – diskretsiya (xodimlarning o'z ixtiyoriga ko'ra qaror qabul qilish imkoniyati), **A** – hisobdorlikni anglatadi. Klitgaardning yondashuvi politsiya tizimida korrupsiyani kamaytirish uchun diskretsiyani qisqartirish va hisobdorlikni oshirish zarurligini ta'kidlaydi. Masalan, Singapurda politsiya xodimlarining qaror qabul qilish jarayonlari qat'iy qoidalar va avtomatlashtirilgan monitoring tizimlari orqali tartibga solinadi.

Siyosiy nuqtai nazardan, politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish uchun mustaqil institutlarning tashkil etilishi muhim ahamiyatga ega. Singapur va Gonkong tajribasi shuni ko'rsatadiki, mustaqil antikorrupsiya organlari faqat oliy davlat hokimiyatiga hisobdor bo'lib, boshqa idoralardan mustaqil ravishda faoliyat yuritishi kerak. Gonkongning Korrupsiyaga Qarshi Kurashish Mustaqil Komissiyasi (ICAC) politsiya xodimlarini tekshirishda keng vakolatlarga ega bo'lib, ularning faoliyati parlament nazorati ostida amalga oshiriladi.

Latviyada korrupsiyaga qarshi kurashish byurosi qonunchilikka qat'iy rioya qilish va parlament nazorati orqali samarali ishlaydi. Bu tizim politsiya xodimlari o'rtasida shaffoflikni ta'minlaydi va fuqarolar ishonchini oshiradi. Siyosiy jihatdan, politsiya

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish uchun fuqarolar ishtiroki va ommaviy axborot vositalarining faoliyatini qo‘llab-quvvatlash muhimdir. Masalan, Daniyada fuqarolar orasida korrupsiyaga qarshi murosasiz munosabat shakllangan bo‘lib, bu politsiya tizimining shaffofligini oshiradi. Shu omillari tufayli, Transparency International tashkilotining bergan izohiga ko‘ra, Korrupsiya Indeksi bo‘yicha Daniya va Singapur kabi davlatlar politsiya tizimida shaffoflik va hisobdorlikni ta‘minlash orqali muvaffaqiyatga erishgan.

Susan Rose-Ackerman (1999) o‘zining “Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform” asarida korrupsiyani iqtisodiy va institutsional disfunktsiyaning natijasi sifatida tahlil qiladi. U politsiya tizimida korrupsiyaga olib keluvchi omillarni uch guruhga ajratadi: **iqtisodiy** (past ish haqi, resurslar tanqisligi), **institutsional** (nazorat mexanizmlarining zaifligi, shaffoflikning yetishmasligi) va **madaniy** (korrupsiyaga nisbatan ijtimoiy murosasizlikning past darajasi)⁸. Rose-Ackermann fikricha, politsiya xodimlari uchun munosib ish haqi, shaffof boshqaruv tizimlari va qat’iy jazo choralari joriy etish korrupsiyani kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Masalan, Daniyada politsiya xodimlarining yuqori maoshlari va mol-mulk deklaratsiyasi tizimi iqtisodiy rag‘batlarni yo‘q qilishga yordam beradi.

Bundan tashqari, Douglass Northning “Institutsional iqtisodiyot nazariyasi” (1990) korrupsiyani institutlarning samarasizligi va qonun ustuvorligining zaifligi bilan bog‘laydi. Northning fikricha, politsiya tizimida korrupsiyani kamaytirish uchun institutsional islohotlar, xususan, mustaqil nazorat organlari va shaffof boshqaruv tizimlarini joriy etish zarur. Bu yondashuv Gonkongning Korrupsiyaga qarshi kurashish mustaqil Komissiyasi (ICAC) tajribasida muvaffaqiyatli amalga oshirilgan, bu yerda politsiya xodimlari faoliyati qat’iy nazorat qilinadi va noqonuniy xatti-harakatlar uchun qattiq jazo choralari qo‘llaniladi⁹.

Xalqaro adabiyotlarda politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha ko‘plab tadqiqotlar mavjud. Transparency Internationalning “Global Corruption Barometer” (2021) hisobotida politsiya tizimi ko‘plab davlatlarda eng

⁸ Rose-Ackerman, S. (1999). Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform. Cambridge: Cambridge University Press.

⁹ <https://arxiv.uz/uz/documents/referatlar/iqtisodiyot/institutsional-nazariyalarning-paydo-bo-lishi-va-rivojlanishi>

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

korruptionlashgan institutlardan biri sifatida qayd etilgan¹⁰. Hisobotga ko'ra, rivojlanayotgan mamlakatlarda politsiya xodimlari tomonidan pora talab qilish holatlari keng tarqalgan, bu esa fuqarolar ishonchining pasayishiga olib keladi. Shu bilan birga, Daniya, Singapur va Yangi Zelandiya kabi davlatlarning politsiya tizimlari shaffoflik, hisobdorlik va fuqarolar ishtiroki tufayli korrupsiyani minimallashtirishda muvaffaqiyatli namuna sifatida ko'rsatiladi.

O'zbekistonlik olim G'ayrat Alimovning "Yuridik shaxslarning korruption huquqbuzarliklari uchun javobgarligini tartibga soluvchi xalqaro standartlar tizimi" (2018) nomli monografiyasida politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish uchun xalqaro huquqiy standartlarni milliy qonunchilikka integratsiya qilish muhimligi ta'kidlanadi¹¹. Alimovning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, politsiya tizimida korrupsiyani kamaytirish uchun nafaqat qonuniy asoslar, balki ijtimoiy ong va institutsional islohotlar ham muhim ahamiyatga ega. U, xususan, politsiya xodimlari uchun majburiy mol-mulk deklaratsiyasi tizimini joriy etish va fuqarolar nazoratini kuchaytirishni tavsiya qiladi.

Jon Kleinigning "The Ethics of Policing" (2002) nomli tadqiqotida politsiya xodimlarining axloqiy dilemmalari va korruption xatti-harakatlarning psixologik omillari tahlil qilinadi. Kleinig politsiya xodimlari o'rtasida professional madaniyatni rivojlantirish va axloqiy ta'limni kuchaytirish orqali korrupsiyaga qarshi kurashish mumkinligini ta'kidlaydi¹². U politsiya tizimida ichki nazorat mexanizmlarining muhimligini alohida e'tirof etadi, chunki ichki nazorat tizimlari politsiya xodimlarining noqonuniy xatti-harakatlarini aniqlash va oldini olishda samarali hisoblanadi.

Bundan tashqari, Vito Tanzi o'zining "Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope, and Cures" (1998) maqolasida korrupsiyaning iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlarini tahlil qilib, politsiya tizimida korrupsiyani kamaytirish uchun iqtisodiy rag'batlarni yo'q qilish va shaffof boshqaruv tizimlarini joriy etish

¹⁰ Transparency International. (2021). Global Corruption Barometer 2021. Berlin: Transparency International.

¹¹ Alimov, G. (2018). Yuridik shaxslarning korruption huquqbuzarliklari uchun javobgarligini tartibga soluvchi xalqaro standartlar tizimi [Monografiya]. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya Vazirligi Nashriyoti.

¹² Kleinig, J. (2002). *The Ethics of Policing*. Cambridge: Cambridge University Press.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

zarurligini ta'kidlaydi¹³. Tanzi Singapur va Gonkong tajribalarini misol qilib, politsiya xodimlari uchun yuqori maoshlar, qat'iy jazo choralari va mustaqil nazorat organlarini tashkil etishni muvaffaqiyatli strategiyalar sifatida ko'rsatadi.

Huquqiy nuqtai nazardan, politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish xalqaro va milliy qonunchilik asosida amalga oshiriladi. BMTning 2003-yil 31-oktyabrdagi "Korrupsiyaga Qarshi Konvensiyasi" (UNCAC) politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishning xalqaro standartlarini belgilaydi. Konvensiya davlat xizmatchilarining mol-mulk deklaratsiyasini joriy etish, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va korrupsiya natijasida olingan mol-mulkni qaytarish kabi choralar ko'rishni talab qiladi¹⁴. Masalan, Daniyada politsiya xodimlari uchun majburiy mol-mulk deklaratsiyasi tizimi UNCAC talablariga muvofiq joriy etilgan bo'lib, bu tizim noqonuniy boyishni oldini olishga yordam beradi.

Singaporda Korrupsiyaga Qarshi Kurash bo'yicha Tergov Byurosi (CPIB) qonunchilik asosida faoliyat yuritadi va politsiya xodimlari faoliyatini mustaqil ravishda tekshiradi. CPIBning 1952-yilda tashkil etilishi Singapur politsiya tizimida korrupsiyani sezilarli darajada kamaytirishga yordam berdi¹⁵. Bu organ politsiya xodimlarining qaror qabul qilish jarayonlarini qat'iy nazorat qiladi va noqonuniy xatti-harakatlar uchun qattiq jazo choralari qo'llaydi, bu esa Klitgaardning hisobdorlik tamoyiliga mos keladi.

O'zbekistonda esa 2017-yildan boshlab "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi qonun asosida politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi choralar ko'rilishida yangi davr boshlandi. G'ayrat Alimov qayd etganidek, O'zbekistonning xalqaro majburiyatlari, xususan, UNCAC talablarini bajarish uchun politsiya xodimlari uchun shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlovchi qonuniy asoslarni yanada mustahkamlash zarur.

Politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish mustaqil institutlarning faoliyati va fuqarolar ishtirokisiz samarasiz bo'ladi. Gonkongning Korrupsiyaga Qarshi

¹³ Tanzi, V. (1998). Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope, and Cures. *IMF Staff Papers*, 45(4), 559–594.

¹⁴ Birlashgan Millatlar Tashkilotining 2003-yil 31-oktyabrdagi "Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi" - <https://lex.uz/docs/-1461329> (O'zbekiston Respublikasi Hukumati tomonidan 2008-yil 28-avgust kuni ratifikatsiya qilingan - <https://lex.uz/docs/-1369505>)

¹⁵ <https://www.kun.uz/news/2021/12/07/singapur-korrupsiyani-qanday-yengdi>

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

Kurashish Mustaqil Komissiyasi (ICAC) politsiya tizimida korrupsiyani kamaytirishda muvaffaqiyatli namuna hisoblanib, ICAC politsiya xodimlarini tekshirishda keng vakolatlarga ega bo'lib, uning faoliyati parlament nazorati ostida amalga oshiriladi. Bu tizim siyosiy bosimlardan xoli bo'lib, politsiya xodimlari o'rtasida shaffoflikni ta'minlaydi. Daniyada siyosiy madaniyat va fuqarolar orasida korrupsiyaga qarshi yuqori ong politsiya tizimida shaffoflikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Daniya tajribasi shuni ko'rsatadiki, fuqarolar ishtiroki va ommaviy axborot vositalarining faoliyatini qo'llab-quvvatlash korrupsiyaga qarshi kurashda muhim omil hisoblanadi. Masalan, Daniyada politsiya xodimlari tomonidan qabul qilingan har qanday qaror fuqarolar tomonidan ochiq muhokama qilinishi mumkin, bu esa hisobdorlikni oshiradi. Shu bilan birga, siyosiy iroda korrupsiyaga qarshi kurashda muhim ahamiyatga ega. Masalan, Latviyada 2002-yilda tashkil etilgan Korrupsiyaga qarshi kurashish va oldini olish byurosi (KNAB) politsiya tizimida korrupsiyani kamaytirishda muhim yutuqlarga erishdi¹⁶. KNABning faoliyati siyosiy qarorlar va qonunchilik islohotlari bilan qo'llab-quvvatlanadi, bu esa politsiya tizimida shaffoflikni yanada mustahkamlaydi.

Huquqiy mexanizmlar politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim rol o'ynaydi, chunki qonuniy asoslar politsiya xodimlarining faoliyatini tartibga soladi, shaffoflikni ta'minlaydi va noqonuniy xatti-harakatlarga qarshi jazo choralarini belgilaydi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, samarali huquqiy tizimlar politsiya tizimida korrupsiyani kamaytirishda muvaffaqiyatga erishadi, ayniqsa mustaqil nazorat organlari, qat'iy qonunchilik va fuqarolar ishtiroki orqali.

Daniya politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishda shaffoflik va hisobdorlikning yuqori darajasiga ega davlat sifatida e'tirof etiladi. Transparency Internationalning 2021-yilgi Korrupsiya Persepsiyasi Indeksi (CPI) bo'yicha Daniya dunyoda eng past korrupsiya darajasiga ega mamlakatlar orasida birinchi o'rinni egallaydi¹⁷. Bu muvaffaqiyat Daniyaning 2002-yilda qabul qilingan "Korrupsiya to'g'risida"gi qonuni bilan mustahkamlanadi, bu qonun politsiya xodimlari va boshqa davlat amaldorlarining mol-mulk va daromadlari haqidagi ma'lumotlarni har

¹⁶ „BTI 2012 | Latvia Country Report“. the Bertelsmann Foundation. 2013-yil 11-dekabrda asl nusxadan arxivlangan. Qaraldi: 2013-yil 6-dekabr.

¹⁷ https://uz.wikipedia.org/wiki/Korrupsiyani_idrok_etish_indeksi

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

yili oshkora e'lon qilishni majburiy qiladi. Ushbu tizim politsiya xodimlarining noqonuniy boyishini oldini olishga xizmat qiladi va fuqarolar ishonchini oshiradi. Daniyada politsiya xodimlari uchun qat'iy axloqiy kodeks mavjud bo'lib, u "Davlat xizmatchilari to'g'risida"gi qonun bilan tartibga solinadi. Bu kodeks halollik, xolislik va shaffoflik tamoyillariga asoslanadi. Masalan, politsiya xodimlari tomonidan sovg'a yoki moddiy foyda olish qat'iy taqiqlanadi, bu esa manfaatlar to'qnashuvi xavfini kamaytiradi. Bundan tashqari, Daniyada ommaviy axborot vositalarining faol ishtiroki va fuqarolar orasida korrupsiyaga qarshi yuqori ong huquqiy mexanizmlarning samaradorligini oshiradi. Susan Rose-Ackerman (1999) o'zining "Corruption and Government" asarida Daniya tajribasini shaffoflik va fuqarolar ishtirokiga asoslangan muvaffaqiyatli model sifatida ko'rsatadi¹⁸, chunki bu mamlakatda huquqiy tizimlar ijtimoiy madaniyat bilan uyg'unlashgan.

Daniya dunyoda korrupsiya darajasi eng past mamlakatlardan biri sifatida faqatgina ayrim yillarda emas, balki deyarli barcha yillarda yuqori o'rinlarni qayd etgan. Transparency Internationalning 2024-yilgi Korrupsiya Persepsiyasi Indeksida (CPI) 90 ball bilan birinchi o'rinni egallaydi. Daniya politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish shaffoflik va hisobdorlikka asoslangan. Daniya politsiyasi fuqarolar orasida katta ishonchga ega bo'lib, 2016-yilgi SGI (Sustainable Governance Indicators) ma'lumotlariga ko'ra, politsiya xizmatlari eng kam korrupsionlashgan institutlar qatorida turadi. Daniyada politsiya xodimlari uchun qat'iy axloqiy kodeks mavjud bo'lib, u "Davlat xizmatchilari to'g'risida"gi qonun bilan tartibga solinadi. Bu kodeks halollik, xolislik va shaffoflik tamoyillarini belgilaydi. Masalan, politsiya xodimlari tomonidan sovg'a yoki moddiy foyda olish qat'iy taqiqlanadi, bu manfaatlar to'qnashuvi xavfini kamaytiradi. Shu bilan birga, Daniyada ommaviy axborot vositalarining faol ishtiroki va fuqarolar orasida korrupsiyaga qarshi yuqori ong huquqiy mexanizmlarning samaradorligini oshiradi. Susan Rose-Ackerman (1999) o'zining "Corruption and Government" asarida Daniya tajribasini shaffoflik va ijtimoiy madaniyatning uyg'unligiga asoslangan muvaffaqiyatli model sifatida ta'kidlaydi. Daniyada politsiya xodimlari faoliyatini nazorat qilish uchun Mustaqil Politsiya Shikoyatlari Organlari (Den Uafhængige Politiklagemyndighed) tashkil

¹⁸ Rose-Ackerman, S. (1999). *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. Cambridge: Cambridge University Press.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

etilgan bo‘lib, u politsiya xodimlarining noqonuniy xatti-harakatlarini mustaqil ravishda tekshiradi. 2017-yilda Atea kompaniyasi xodimlari va bir qator davlat amaldorlari, shu jumladan politsiya IT bo‘limi rahbarlarining ishtirokidagi korrupsiya ishi aniqlangan edi. Ushbu ishda 38 ta poraxo‘rlik va mablag‘larni noqonuniy ishlatish holatlari bo‘yicha jazo choralari qo‘llanilgan, bu Daniya huquqiy tizimining samaradorligini ko‘rsatadi¹⁹.

Singapur politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishda dunyodagi eng muvaffaqiyatli davlatlardan biridir. Transparency Internationalning 2024-yilgi CPI indeksida Singapur 84 ball bilan uchinchi o‘rinni egallaydi. CPIBning muvaffaqiyati uning mustaqilligi va keng vakolatlarida yotadi. Byuro politsiya xodimlari faoliyatini mustaqil ravishda tekshiradi, shuningdek, korrupsiyaga olib keluvchi institutsional kamchiliklarni aniqlash uchun tadqiqotlar o‘tkazadi. Singapur politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha dunyodagi eng muvaffaqiyatli davlatlardan biridir. Singapurda 1952-yilda tashkil etilgan Korrupsiyaga Qarshi Kurash bo‘yicha Tergov Byurosi (CPIB) politsiya tizimida korrupsiyani aniqlash va bartaraf etishda yetakchi rol o‘ynaydi. CPIB “Korrupsion xatti-harakatlar to‘g‘risida”gi qonun (1960) asosida faoliyat yuritadi, bu qonun politsiya xodimlari tomonidan poraxo‘rlik, noqonuniy daromad olish va manfaatlar to‘qnashuvi kabi harakatlar uchun qattiq jazo choralari belgilaydi. Masalan, qonunga ko‘ra, politsiya xodimi pora olganlikda ayblansa, 7 yilgacha ozodlikdan mahrum qilish yoki 100,000 Singapur dollari miqdorida jarima solinishi mumkin.

CPIBning muvaffaqiyati uning mustaqilligi va keng vakolatlarida yotadi. Byuro politsiya xodimlari faoliyatini mustaqil ravishda tekshiradi, shuningdek, korrupsiyaga olib keluvchi institutsional kamchiliklarni aniqlash uchun tadqiqotlar o‘tkazadi. Robert Klitgaard (1988) “Controlling Corruption” asarida Singapur tajribasini hisobdorlik va qat’iy huquqiy choralar orqali korrupsiyani kamaytirishning muvaffaqiyatli namunasi sifatida ta’kidlaydi²⁰. CPIB, shuningdek, “korrupsiyaga undovchi holatlarni yo‘q qilish” strategiyasiga asoslanadi, bu politsiya xodimlari uchun aniq qoidalar va jarima choralari joriy etishni o‘z ichiga oladi. Masalan, Singapurda politsiya xodimlari uchun majburiy mol-mulk

¹⁹ <https://aniq.uz/uz/yangiliklar/korrupsiya-urugi-quriyotgan-daniyadan-nimalarni-urganish-mumkin>

²⁰ Klitgaard, R. (1988). Controlling Corruption. Berkeley: University of California Press.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

deklaratsiyasi tizimi mavjud bo'lib, bu tizim ularning daromadlari va xarajatlari o'rtasidagi nomuvofiqliklarni aniqlashga yordam beradi.

Robert Klitgaard (1988) "Controlling Corruption" asarida Singapur tajribasini hisobdorlik va qat'iy huquqiy choralar orqali korrupsiyani kamaytirishning muvaffaqiyatli namunasi sifatida ta'kidlaydi. CPIBning "korrupsiyaga undovchi holatlarni yo'q qilish" strategiyasi politsiya xodimlari uchun aniq qoidalar va qattiq jazo choralari joriy etishni o'z ichiga oladi. Masalan, Singapurda politsiya xodimlari uchun majburiy mol-mulk deklaratsiyasi tizimi mavjud bo'lib, bu ularning daromadlari va xarajatlari o'rtasidagi nomuvofiqliklarni aniqlashga yordam beradi. Singapurda, shuningdek, politsiya xodimlari uchun yuqori maoshlar va ijtimoiy kafolatlar tizimi joriy etilgan bo'lib, bu iqtisodiy rag'batlarni yo'q qilish orqali korrupsiyani kamaytiradi. Vito Tanzi (1998) o'zining "Corruption Around the World" maqolasida Singapur tajribasini iqtisodiy rag'batlarni yo'q qilish va shaffof boshqaruv tizimlarini joriy etish orqali korrupsiyaga qarshi kurashishning muvaffaqiyatli modeli sifatida ta'kidlaydi²¹.

Buyuk Britaniyada politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish "Davlat Xizmati Kodeksi" (Civil Service Code) va "Politsiya xatti-harakatlari to'g'risida"gi qoidalar (Police Conduct Regulations) asosida amalga oshiriladi. Transparency Internationalning 2024 yilgi CPI indeksida Buyuk Britaniya 71 ball bilan 11-o'rinni egallaydi, ammo so'nggi yillarda korrupsiya darajasining biroz oshgani qayd etilgan. Buyuk Britaniyada politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish "Davlat Xizmati Kodeksi" (Civil Service Code) va "Politsiya xatti-harakatlari to'g'risida"gi qoidalar (Police Conduct Regulations) asosida amalga oshiriladi. Ushbu kodeks politsiya xodimlari uchun halollik, haqgo'ylik, obyektivlik va xolislik tamoyillarini belgilaydi. Masalan, politsiya xodimlari tomonidan sovg'a yoki moddiy foyda olish qat'iyon taqiqlanadi, bu esa manfaatlar to'qnashuvi va poraxo'rlik holatlarini minimallashtiradi. Qonunchilikka ko'ra, politsiya xodimlari bir yil davomida umumiy qiymati 100 funt sterlingdan oshmaydigan sovg'alarni qabul qilishlari mumkin, lekin bu jarayon qat'iy nazorat qilinadi va har qanday shubhali holat Mustaqil Politsiya Shikoyatlari Komissiyasi (IPCC) tomonidan tekshiriladi.

²¹ Tanzi, V. (1998). Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope, and Cures. *IMF Staff Papers*, 45(4); <https://www.kun.uz/news/2021/12/07/singapur-korrupsiyani-qanday-yengdi>

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

Buyuk Britaniyada politsiya tizimida ichki nazorat mexanizmlari muhim rol o'ynaydi. Jon Kleinig (2002) o'zining "The Ethics of Policing" asarida Buyuk Britaniya tajribasini politsiya xodimlari o'rtasida axloqiy madaniyatni rivojlantirish va ichki nazorat tizimlarini mustahkamlash orqali korrupsiyaga qarshi kurashishning muvaffaqiyatli namunasi sifatida ta'kidlaydi²². IPCC politsiya xodimlarining xatti-harakatlariga oid shikoyatlarni mustaqil ravishda tekshiradi va huquqiy jazo choralarini qo'llashni ta'minlaydi. Bu tizim politsiya tizimida shaffoflik va hisobdorlikni oshirishga yordam beradi. "Davlat Xizmati Kodeksi" politsiya xodimlari uchun halollik, haqgo'ylik, obyektivlik va xolislik tamoyillarini belgilaydi. Politsiya xodimlari tomonidan sovg'a yoki moddiy foyda olish qat'iy tanqislanadi, faqat umumiy qiymati 100 funt sterlingdan oshmaydigan sovg'alarga ruxsat beriladi, lekin bu jarayon qat'iy nazorat qilinadi.

Buyuk Britaniyada Mustaqil Politsiya Shikoyatlari Komissiyasi (IPCC, hozirgi IOPC – Independent Office for Police Conduct) politsiya xodimlari faoliyatiga oid shikoyatlarni mustaqil ravishda tekshiradi. Jon Kleinig (2002) o'zining "The Ethics of Policing" asarida Buyuk Britaniya tajribasini politsiya xodimlari o'rtasida axloqiy madaniyatni rivojlantirish va ichki nazorat tizimlarini mustahkamlashning muvaffaqiyatli namunasi sifatida ta'kidlaydi. Masalan, 2019-yilda London Metropolitan Politsiyasi xodimlarining noqonuniy xatti-harakatlariga oid bir qator ishlar IOPC tomonidan tekshirilgan bo'lib, bu holatlar politsiya xodimlari o'rtasida shaffoflikni oshirishga xizmat qildi. Buyuk Britaniyada, shuningdek, "Pora haqidagi qonun" (Bribery Act 2010) politsiya xodimlari tomonidan poraxo'rlik va noqonuniy daromad olishni jazolash uchun qat'iy huquqiy asos yaratadi. Ushbu qonun xorijiy davlatlar amaldorlari bilan bog'liq poraxo'rlik holatlarini ham qamrab oladi, bu esa xalqaro hamkorlikni mustahkamlashga yordam beradi²³.

Gonkongning Korrupsiyaga Qarshi Kurashish Mustaqil Komissiyasi (ICAC) politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishda dunyodagi eng muvaffaqiyatli institutlardan biridir. 1974-yilda tashkil etilgan ICAC "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi qonun (Prevention of Bribery Ordinance) asosida faoliyat yuritadi. Ushbu qonun politsiya xodimlari tomonidan poraxo'rlik, noqonuniy

²² Kleinig, J. (2002). *The Ethics of Policing*. Cambridge: Cambridge University Press.

²³ https://uz.wikipedia.org/wiki/Buyuk_Britaniyada_korrupsiya

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

daromad olish va boshqa korrupsion xatti-harakatlar uchun qattiq jazo choralarini belgilaydi. ICAC politsiya xodimlarini tekshirishda keng vakolatlarga ega bo'lib, ularning faoliyati parlament nazorati ostida amalga oshiriladi. ICACning muvaffaqiyati uning uch yo'nalishli strategiyasida yotadi: **tergov**, **oldini olish** va **ta'lim**. Tergov yo'nalishi politsiya xodimlari tomonidan sodir etilgan korrupsion jinoyatlarni aniqlash va jazolashga qaratilgan bo'lsa, oldini olish yo'nalishi politsiya tizimidagi institutsional kamchiliklarni bartaraf etishga xizmat qiladi. Ta'lim yo'nalishi esa politsiya xodimlari va fuqarolar o'rtasida korrupsiyaga qarshi ongini oshirishga qaratilgan. Vito Tanzi (1998) o'zining "Corruption Around the World" maqolasida ICACning muvaffaqiyatini uning mustaqilligi va huquqiy vakolatlarining kengligi bilan bog'laydi. ICAC politsiya xodimlari tomonidan poraxo'rlik va noqonuniy daromad olish holatlarini mustaqil ravishda tekshiradi. Masalan, 2020-yilda ICAC tomonidan politsiya xodimlari ishtirokidagi noqonuniy faoliyatlar bo'yicha 15 ta ish ko'rib chiqilgan, ulardan 10 tasi sudgacha yetib borgan. Gonkongda fuqarolar ishtiroki va ommaviy axborot vositalarining faoliyatini qo'llab-quvvatlash ICACning ishini yanada samarali qiladi, ammo so'nggi yillarda siyosiy bosimlar tufayli ICACning mustaqilligi tanqid ostida qolmoqda²⁴.

Xitoyda politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish markazlashgan tizim va qat'iy partiya nazorati asosida amalga oshiriladi. 2007-yilda tashkil etilgan Milliy Korrupsiyaning Oldini Olish Byurosi (NCPB) axborot yig'ish va idoralararo hamkorlikka qaratilgan bo'lib, politsiya tizimida korrupsiyani aniqlash va oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Xitoyning "Jinoyat kodeksi" poraxo'rlik, noqonuniy daromad olish va mol-mulkni noqonuniy ishlatish kabi jinoyatlarni jazolashni belgilaydi, jumladan, jarima, mol-mulkni musodara qilish, qamoq jazosi va hattoki o'lim jazosini qo'llash imkoniyati mavjud.

Biroq, Xitoyda antikorrupsiya choralarining samaradorligi cheklangan, chunki huquqiy tizimlarning mustaqilligi yetarli emas va ko'pincha siyosiy maqsadlarga xizmat qiladi. Yan Sun (2004) o'zining tadqiqotlarida Xitoyda korrupsiyaga qarshi kurashishning asosiy muammosi sifatida huquqiy tizimlarning partiya nazorati ostida bo'lishini ta'kidlaydi. 2020-yilda Foreign Policy jurnalida chop etilgan

²⁴ <https://daqn.uz/2022/05/07/gonkong-korrupsiyaga-qarshi-kurashish-bo%CA%BByicha-mustaqil-komissiyasi-vakillari-bilan-o%CA%BBzaro-istiqbolli-hamkorlik-masalalari-muhokama-qilindi/>

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

maqolada Xitoyda antikorrupsiya kompaniyalari ko'pincha partiya ichidagi fraksiyaviy kurashlar yoki siyosiy raqiblarni yo'q qilish vositasi sifatida ishlatilishi qayd etilgan. Masalan, Xitoy Kommunistik Partiyasining Markaziy Intizom Tekshiruv Komissiyasi (CCDI) politsiya xodimlari va davlat amaldorlari faoliyatini qat'iy nazorat qiladi, lekin bu tizim shaffoflikdan ko'ra siyosiy sadoqatni ta'minlashga qaratilgan. Xitoyda politsiya tizimida korrupsiya ko'pincha politsiya xodimlari va jinoiy guruhlar o'rtasidagi hamkorlik shaklida namoyon bo'ladi. Michael Johnston (2005) o'z tadqiqotlarida Xitoy politsiyasining ba'zi bo'limlari firibgarlik, qimor va giyohvand moddalar savdosi kabi noqonuniy faoliyatlarni qo'llab-quvvatlashda ishtirok etganini ta'kidlaydi. Xitoyda 2009-yilda 106,000 dan ortiq davlat xodimi, shu jumladan politsiya xodimlari korrupsiya ayblovi bilan jazolangan, bu 2008-yilga nisbatan 2.5% ga ko'pdir. Shu bilan birga, Xitoyning antikorrupsiya tizimida shaffoflikning pastligi va jazo choralarining kam samaradorligi muammo sifatida qolmoqda²⁵.

Germaniyada politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish federal va shtatlar darajasidagi qonunchilik asosida amalga oshiriladi. Transparency Internationalning 2024-yilgi CPI indeksida Germaniya 75 ball bilan 9-o'rinni egallaydi, ammo so'nggi yillarda korrupsiya darajasining biroz oshgani qayd etilgan. Germaniyada politsiya tizimi federal politsiya (Bundespolizei) va 16 ta shtat politsiyasi (Landespolizei) sifatida ikkiga bo'lingan bo'lib, har biri o'ziga xos antikorrupsiya mexanizmlariga ega.

Germaniyaning "Jinoyat kodeksi" (Strafgesetzbuch) poraxo'rlik, noqonuniy daromad olish va manfaatlar to'qnashuvi kabi jinoyatlarni jazolashni belgilaydi. Masalan, politsiya xodimlari uchun sovg'a olish qat'iy tanqislanadi, faqat minimal qiymatdagi ramziy sovg'alarga ruxsat beriladi. Germaniyada politsiya xodimlari faoliyatini nazorat qilish uchun maxsus ichki ishlar bo'limlari (Innere Revision) tashkil etilgan bo'lib, ular politsiya xodimlarining noqonuniy xatti-harakatlarini aniqlash va tekshirish bilan shug'ullanadi. Transparency Internationalning 2022-yilgi hisobotida Germaniyada politsiya tizimida korrupsiya darajasi past bo'lsa-da, ba'zi shtatlarda mol-mulk deklaratsiyasi tizimining yetarli darajada joriy etilmagani

²⁵ <https://www.amerikaovozi.com/a/china-corruption/1756346.html>

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

tanqid qilingan. Germaniyada, shuningdek, Yevropa Kengashining Korrupsiyaga qarshi davlatlar guruhi (GRECO) talablariga muvofiq antikorrupsiya choralari qo'llaniladi. GRECONing 2020 yilgi hisobotida Germaniyada politsiya xodimlari uchun axloqiy ta'limni kuchaytirish va shaffoflikni oshirish bo'yicha tavsiyalar berilgan²⁶.

AQShda politsiya tizimi federal, shtat va mahalliy darajalarda tashkil etilgan bo'lib, korrupsiyaga qarshi kurashish turli qonunchilik va institutsional mexanizmlar orqali amalga oshiriladi. Transparency Internationalning 2024-yilgi CPI indeksida AQSh 65 ball bilan 27-o'rinni egallaydi, bu so'nggi yillarda korrupsiya darajasining biroz oshganini ko'rsatadi. AQShda politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish "Xorijiy korrupsion amaliyotlar to'g'risida"gi qonun (Foreign Corrupt Practices Act, FCPA) va mahalliy darajadagi antikorrupsiya qonunlari asosida olib boriladi. Federal darajada Federal Tergov Byurosi (FBI) politsiya tizimida korrupsiyani aniqlash va jazolashda muhim rol o'ynaydi. Masalan, 2020-yilda Nyu-York shahri politsiya departamentida bir qator xodimlar poraxo'rlik va noqonuniy daromad olish ayblovi bilan FBI tomonidan hibsga olingan edi. Mahalliy darajada esa politsiya departamentlarida ichki ishlar bo'limlari (Internal Affairs Divisions) tashkil etilgan bo'lib, ular politsiya xodimlarining noqonuniy xatti-harakatlarini tekshiradi. AQShda politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishda fuqarolar ishtiroki va ommaviy axborot vositalarining roli muhim ahamiyatga ega. Masalan, "Black Lives Matter" harakati doirasida politsiya xodimlarining noqonuniy xatti-harakatlariga qarshi ommaviy noroziliklar huquqiy islohotlarni rag'batlantirdi. AQSh Davlat Departamentining 2025-yilgi hisobotida ta'kidlanishicha, politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish uchun xalqaro hamkorlik, xususan, BMTning Korrupsiyaga Qarshi Konvensiyasi (UNCAC) talablarini bajarish muhimdir. AQShda siyosiy tizimning demokratik tabiati va fuqarolar ishtiroki politsiya tizimida shaffoflikni oshiradi. "Black Lives Matter" harakati politsiya tizimida islohotlar talab qilinishiga olib keldi, bu esa siyosiy iroda va fuqarolar nazoratining muhimligini ko'rsatadi. Michael Johnston (2005) o'z tadqiqotlarida AQSh politsiya

²⁶<https://kun.uz/57437219> - Germaniyada korrupsiyaga qarshi qanday kurashiladi?

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishda fuqarolar ishtiroki va ommaviy axborot vositalarining rolini muhim deb hisoblaydi²⁷.

Norvegiya va Yangi Zelandiya ham politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishda muvaffaqiyatli tajribaga ega. Transparency Internationalning 2024-yilgi CPI indeksida Norvegiya 84 ball bilan to'rtinchi, Yangi Zelandiya 87 ball bilan ikkinchi o'rinni egallaydi. Norvegiyada politsiya xodimlari uchun qat'iy axloqiy kodekslar va mol-mulk deklaratsiyasi tizimi mavjud bo'lib, bu tizim politsiya faoliyatini shaffof qilishga yordam beradi. Norvegiya politsiyasi mustaqil tekshiruv organlari (Spesialenheten for politisaker) orqali nazorat qilinadi, bu organ politsiya xodimlari tomonidan sodir etilgan jinoyatlarni mustaqil ravishda tekshiradi. Yangi Zelandiyada politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish "Davlat xizmatchilari to'g'risida"gi qonun va Mustaqil Politsiya Xatti-harakatlar Organi (IPCA) orqali amalga oshiriladi. IPCA politsiya xodimlari faoliyatiga oid shikoyatlarni tekshiradi va fuqarolar ishtirokini rag'batlantiradi. Yangi Zelandiyada, shuningdek, ommaviy axborot vositalarining faol ishtiroki va fuqarolar orasida korrupsiyaga qarshi yuqori ong politsiya tizimining shaffofligini oshiradi²⁸.

Yevropa Kengashining Korrupsiyaga qarshi davlatlar guruhi (GRECO) va Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti (OECD)ning "Xorijiy davlat amaldorlarini pora berishga qarshi konvensiyasi" kabi xalqaro tashkilotlar ham politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, OECDning 2022-yilgi "Exporting Corruption" hisoboti Daniya, Singapur va Buyuk Britaniya kabi davlatlarning xorijiy poraxo'rlikni oldini olishda muvaffaqiyatli ekanligini ta'kidlaydi²⁹.

Siyosiy kontekstda politsiya tizimining mustaqilligi davlat boshqaruvi tizimining demokratik darajasiga bog'liq. Susan Rose-Ackerman (1999) "Corruption and Government" asarida demokratik institutlar va fuqarolar ishtiroki korrupsiyaga qarshi kurashda muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi³⁰. Masalan, demokratik

²⁷ <https://anticorruption.uz/oz/article/korrupsiyaga-qarshi-kurashish-boyicha-aqsh-tajribasi-organildi>

²⁸ https://uz.wikipedia.org/wiki/Yangi_Zelandiyada_korrupsiya

²⁹ <https://www.transparency.org/en/publications/exporting-corruption-2022> - OECD. (2022). *Exporting Corruption: Progress Report 2022*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

³⁰ Rose-Ackerman, S. (1999). *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. Cambridge: Cambridge University Press.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

davlatlarda politsiya tizimi fuqarolar nazorati va ommaviy axborot vositalarining faol ishtiroki orqali shaffoflikni ta'minlaydi, bu esa korrupsion xatti-harakatlarning oldini olishga yordam beradi.

Politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish global miqyosda murakkab va ko'p qirrali muammo bo'lib, u iqtisodiy, institutsional, huquqiy va ijtimoiy omillarning o'zaro ta'siriga bog'liq. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, hatto Daniya, Singapur, Gonkong, Buyuk Britaniya, Germaniya, AQSh kabi rivojlangan davlatlarda ham politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishda muayyan muammolar mavjud. Ushbu muammolar ko'pincha resurslarning cheklanganligi, siyosiy bosimlar, huquqiy tizimlardagi bo'shliqlar va ijtimoiy-madaniy omillarga bog'liq.

Ko'plab davlatlarda politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi qonunchilik yetarli darajada rivojlanmagan yoki qat'iy emas. Masalan, Transparency Internationalning 2024-yilgi Korrupsiya Persepsiyasi Indeksi (CPI) hisobotida qayd etilishicha, hatto rivojlangan mamlakatlarda ham, masalan, AQShda, politsiya xodimlari tomonidan noqonuniy xatti-harakatlar uchun jazo choralari qo'llashda huquqiy bo'shliqlar mavjud³¹. Xitoyda esa huquqiy tizimlarning mustaqilligi cheklanganligi sababli antikorrupsiya choralari ko'pincha siyosiy maqsadlarga xizmat qiladi. Yan Sun (2004) o'zining "Corruption and Market in Contemporary China" asarida Xitoy politsiya tizimida huquqiy tizimlarning partiya nazorati ostida bo'lishi korrupsiyaga qarshi kurashning samaradorligini pasaytirishini ta'kidlaydi³².

O'zbekiston kabi rivojlanayotgan davlatlarda esa huquqiy tizimlarning xalqaro standartlarga, xususan, BMTning 2003-yilgi Korrupsiyaga Qarshi Konvensiyasi (UNCAC) talablariga to'liq mos kelmasligi muammo sifatida qolmoqda. G'ayrat Alimov (2018) o'zining "Yuridik shaxslarning korrupsion huquqbuzarliklari uchun javobgarligini tartibga soluvchi xalqaro standartlar tizimi" monografiyasida O'zbekiston politsiya tizimida mol-mulk deklaratsiyasi tizimini joriy etishdagi kechikishlarni tanqid qiladi³³.

³¹ Transparency International. (2024). *Corruption Perceptions Index 2024*. Berlin: Transparency International.

³² Sun, Y. (2004). *Corruption and Market in Contemporary China*. Ithaca: Cornell University Press.

³³ Alimov, G. (2018). Yuridik shaxslarning korrupsion huquqbuzarliklari uchun javobgarligini tartibga soluvchi xalqaro standartlar tizimi [Monografiya]. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya Vazirligi Nashriyoti.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

Politsiya tizimida korrupsiyani tekshiruvchi organlarning siyosiy bosim ostida bo‘lishi antikorrupsiya choralarining samaradorligini pasaytiradi. Masalan, Xitoyda Markaziy Intizom Tekshiruv Komissiyasi (CCDI) politsiya xodimlari faoliyatini qat’iy nazorat qilsa-da, uning faoliyati ko‘pincha siyosiy sadoqatni ta’minlashga qaratilgan. Foreign Policy jurnalining 2020-yilgi maqolasida Xitoyda antikorrupsiya kompaniyalarining siyosiy raqiblarni yo‘q qilish vositasi sifatida ishlatilishi qayd etilgan. Gonkongda ham so‘nggi yillarda Korrupsiyaga Qarshi Kurashish Mustaqil Komissiyasi (ICAC)ning mustaqilligi Xitoy hukumatining siyosiy bosimlari tufayli tanqid ostida qolmoqda. Transparency Internationalning 2023-yilgi hisobotida Gonkongda ICACning mustaqilligiga xavf soluvchi omillar politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashning samaradorligini pasaytirishi mumkinligi ta’kidlanadi.

Politsiya xodimlari uchun past ish haqi va ijtimoiy kafolatlarning yetishmasligi korrupsiyaga olib keluvchi asosiy omillardan biridir. Susan Rose-Ackerman (1999) o‘zining “Corruption and Government” asarida ta’kidlaganidek, iqtisodiy rag‘batlar politsiya xodimlarini poraxo‘rlik va noqonuniy daromad olishga undashi mumkin. Masalan, AQShning ba’zi shaharlarida, xususan, Nyu-York va Chikago politsiya departamentlarida, past maoshlar tufayli politsiya xodimlari noqonuniy faoliyatga jalb qilinishi holatlari qayd etilgan. 2020-yilda Nyu-York politsiyasi xodimlari ishtirokidagi poraxo‘rlik ishi FBI tomonidan tekshirilgan, unda xodimlarning iqtisodiy qiyinchiliklari muhim omil sifatida aniqlangan.

Bundan tashqari, mustaqil nazorat organlarini moliyalashtirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda resurslarning yetishmasligi muammo sifatida qolmoqda. Germaniyada, masalan, Transparency Internationalning 2022-yilgi hisobotida ba’zi shtatlar politsiyasida mol-mulk deklaratsiyasi tizimini joriy etish uchun yetarli moliyaviy resurslarning yo‘qligi tanqid qilingan.

Korrupsiyaga nisbatan ijtimoiy murosasizlikning past darajasi politsiya tizimida noqonuniy xatti-harakatlarning tarqalishiga olib keladi. Jon Kleinig (2002) o‘zining “The Ethics of Policing” asarida politsiya xodimlari o‘rtasida axloqiy madaniyatning yetishmasligi korrupsiyaga qarshi kurashda katta to‘siq ekanligini ta’kidlaydi.³⁴

³⁴ Kleinig, J. (2002). *The Ethics of Policing*. Cambridge: Cambridge University Press.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

Masalan, rivojlanayotgan davlatlarda, shu jumladan O‘zbekistonda, fuqarolar orasida korrupsiyaga nisbatan muvofiqlikning past darajasi politsiya xodimlari tomonidan poraxo‘rlilikni odatiy hol sifatida qabul qilishga olib keladi.

Bundan tashqari, politsiya xodimlari va fuqarolar o‘rtasida huquqiy ongning pastligi korrupsiyaga qarshi choralar samaradorligini pasaytiradi. Transparency Internationalning 2021-yilgi “Global Corruption Barometer” hisobotida qayd etilishicha, rivojlanayotgan mamlakatlarda fuqarolar politsiya xodimlari tomonidan pora talab qilinishi odatiy hol deb hisoblaydi, bu esa antikorrupsiya islohotlarini qiyinlashtiradi.

Zamonaviy monitoring tizimlarining yetishmasligi politsiya tizimida korrupsion xatti-harakatlarning aniqlanishini qiyinlashtiradi. Masalan, AQShning ba’zi shaharlarida politsiya xodimlari tomonidan tana kameralaridan foydalanish majburiy bo‘lsa-da, ushbu tizimlarning to‘liq joriy etilmagani va ma’lumotlarning noto‘g‘ri ishlatilishi muammo sifatida qolmoqda. 2023-yilda “The Washington Post” nashrida chop etilgan maqolada AQSh politsiya departamentlarida tana kameralaridan foydalanishning yetarli darajada nazorat qilinmasligi korrupsiyaga qarshi kurashda samarasizlikka olib kelishi qayd etilgan³⁵.

Xulosa sifatida ta’kidlash mumkinki, politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish zamonaviy davlat boshqaruvining eng muhim vazifalaridan biridir, chunki politsiya institutlari qonun ustuvorligini ta’minlashda markaziy rol o‘ynaydi, ammo ularning o‘zlari ko‘pincha korrupsion xatti-harakatlarning manbai bo‘lib qolmoqda. Ushbu maqola Daniya, Singapur, Gonkong, Buyuk Britaniya, Germaniya, AQSh, Norvegiya va Yangi Zelandiya kabi rivojlangan mamlakatlarning politsiya tizimlarida korrupsiyaga qarshi kurashish tajribasini ilmiy, huquqiy va siyosiy nuqtai nazardan tahlil qildi. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, korrupsiyaga qarshi muvaffaqiyatli kurash shaffoflik, hisobdorlik, mustaqil nazorat organlari, qat’iy qonunchilik va fuqarolar ishtirokiga asoslanadi. O‘zbekiston kabi rivojlanayotgan davlatlar uchun ushbu tajribalarni milliy qonunchilik va ijtimoiy-madaniy xususiyatlarga moslashtirish orqali politsiya tizimida korrupsiyani kamaytirish mumkin. Dunyo miqyosida esa huquqiy bazaning kengaytirilishi, texnik va

³⁵ The Washington Post. (2023). The Impact of Body Cameras on Police Accountability. *The Washington Post*.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

texnologik vositalarni yangilash, unda fuqarolar va davlat ishtirokini yanaga kengaytirish, oylik maoshlatini imkon qadar oshirish va shu kabilar hal qilinsa, korrupsiya muammosi ham yanada qisqaradi.

Ushbu tahlil politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishning ilmiy va amaliy jihatlarini yoritdi. Robert Klitgaardning (1988) “ $C = M + D - A$ ” formulasi politsiya tizimida korrupsiyani kamaytirish uchun diskretsiyani cheklash va hisobdorlikni oshirish zarurligini ko‘rsatadi. Susan Rose-Ackerman (1999) va Vito Tanzi (1998) kabi olimlarning tadqiqotlari iqtisodiy, institutsional va ijtimoiy omillarni bartaraf etish orqali korrupsiyaga qarshi kurashish mumkinligini ta’kidlaydi. O‘zbekistonlik olim G‘ayrat Alimovning (2018) tadqiqotlari xalqaro standartlarni milliy qonunchilikka integratsiya qilish muhimligini ko‘rsatadi.

Amaliy jihatdan, ushbu tajribalar O‘zbekiston politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish uchun yo‘l xaritasi sifatida xizmat qiladi. Mustaqil nazorat organlarini tashkil etish, qonunchilikni mustahkamlash, texnologik yechimlarni joriy etish va fuqarolar ishtirokini rag‘batlantirish orqali politsiya tizimida shaffoflik va hisobdorlikni oshirish mumkin.

Bugungi rivojlanayotgan va to‘liq axborotlashtirilayotgan zamonda kelajakdagi tadqiqotlar politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishning texnologik innovatsiyalarning ta’sirini (Tana kameralari, sun’iy intellektga asoslangan monitoring tizimlari va blokcheyn texnologiyalarining politsiya tizimida korrupsiyani kamaytirishdagi samaradorligini o‘rganish), ijtimoiy-madaniy omillarni (Korrupsiyaga nisbatan ijtimoiy murossasizlikni oshirishda ta’lim dasturlari va ommaviy axborot vositalarining rolini chuqur tahlil qilish), xalqaro hamkorlikni (UNCAC va GRECO kabi xalqaro tashkilotlarning rivojlanayotgan davlatlar politsiya tizimlariga ta’sirini o‘rganish), mahalliy xususiyatlar (O‘zbekiston kabi davlatlarda milliy mentalitet va ijtimoiy-madaniy xususiyatlarni hisobga olgan holda antikorrupsiya strategiyalarini ishlab chiqish) kabi eng muhim omillarga jiddiy e’tibor qaratilishi va chuqur tahlil etilishi lozim.

Xorijiy davlatlarning politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish tajribasi shuni ko‘rsatadiki, muvaffaqiyat mustaqil institutlar, qat’iy huquqiy asoslar, shaffoflik, fuqarolar ishtiroki va zamonaviy texnologiyalarga bog‘liq. Daniya, Singapur, Gonkong, Buyuk Britaniya, Germaniya, AQSh, Norvegiya va Yangi Zelandiya

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th July, 2025

tajribalari politsiya tizimida korrupsiyani kamaytirishning samarali yondashuvlarini namoyish etadi. O‘zbekiston kabi rivojlanayotgan davlatlar uchun ushbu tajribalarni milliy qonunchilik va ijtimoiy-madaniy xususiyatlarga moslashtirish, mustaqil nazorat organlarini tashkil etish, huquqiy ta’limni kuchaytirish, texnologik yechimlarni joriy etish va fuqarolar ishtirokini rag‘batlantirish orqali politsiya tizimida korrupsiyaga qarshi samarali choralar ko‘rish mumkin. Xalqaro hamkorlik va ilmiy tadqiqotlarni davom ettirish ushbu sohada barqaror muvaffaqiyatga erishish uchun muhimdir.